

is kapott, és ha nincs mellette Kőrösy György, akkor ő Kara Musztafa seregének veszteséglajstromát szaporítja.

A hadműveletekből csak annyit tapasztalt, hogy egy éjszaka rettenetes bögéssel, mint a megvadult tuloknyáj, keresztülrobogott Thököly táborán a Bécs alól menekülő janicsárság, mire a kurucok is szedelődzködtek és eliszkoltak, bár senki sem üldözte őket. A kis Ferkót majd agyonnyomta a rászakadt nagy sátor.

Kőrösy uramnak a táborozás idején egyvalaki egy várat ajánlott hozzá való földbirtokkal, ha elemészi a kis Rákóczit. A kamarás sohasem mondta meg, ki volt az a valaki, de ettől kezdve, ha távol jártak az anyai háztól, nem engedte, hogy Ferkó mást egyék, mint amit ő főz a maga kezével. Ez súlyos dolog volt, mert Kőrösy uram sokféle mesterséghez értett, de a szakácstudományban kontár volt.

Még egy gyermekkori emlék vésődött Ferkó elméjébe. A bécsi futás után Thököly, hogy visszanyerje a Fényes Porta bizalmát, túsul Konstantinápolyba akarta küldeni kis mostohafiát. Ilona asszony akkoriban sokat sírt. Ferkó nem sírt, de komolyan és szúrós szemmel nézte édesanyját, mit fog vajon határozni.

Egy nap azt mondta Zrínyi Ilona, anélkül hogy a fia szemébe tekintett volna:

- Ferkó, te Törökországba fogsz menni!
- Igenis! – szólt halkan a gyerek.

Kőrösy és Badinyi uram titokban arról tanakodtak, hogy keresztény kötelességük volna meggyilkolniok Thököly uramat. Mert miféle ember az, aki egy faggyúgyertyáért zálogba vetne egy csillagot? Az indulás napján már nyeregben ült a fiú, mikor a mindig kiszámíthatatlan Thököly azt mondta:

- Ferkó itthon marad!

Elvágatott a kurucaival, mint a pusztai fürgeteg, és a por, melyet felrúgott az úton, volt az utolsó emlék, ami megmaradt utána. Ferkó nem látta többet az életben; a váradi basa láncra verten Nándorfehérvárra küldte.

És hogy most a császári sereg öreg ágyúkkal lövi Munkácsot, azt is csak Imre apának kell felróni. A Rákóczi-háznak régóta nem volt már baja a királlyal, hiszen Báthory Zsófia nagymama olyan szent labanc asszony volt, hogy megégetett volna minden protestánst, és végrende-

letével a császár külön kegyelmébe ajánlotta unokáit. Thököly azonban föltette lelkét a törökre, mikor az már csak a saját hazajáró kísértete volt, és sok portyázás és égetés közt el is vesztette egymás után a várait, a Thököly-féléket csakúgy, mint a Rákóczi-féléket. Végül a munkácsi hegyre ültette a feleségét, maga pedig elment Pogányországba.

Ha az urával szemben nem is volt akarata Ilona asszonynak, bezzeg volt a császárral szemben. Egész Európa ámulatára és a külső királyok nem csekély kárörömére, három évig az anyasármány bátorságával védte a fia várát, és a magyarok azt mondták: most már csak az egy Munkácsos van még szabadság!

2

Ferkó úrfi időközben elkészült az öltözködésével. Uraimék aranyos kardot kötöttek oldalára, gyémántforgós süveget nyomtak barna fűrtös fejére és kis vezéri buzogányt adtak kesztyűs kezébe. Mert ha tízéves gyerek volt is, azért ő volt ennek az országnak első embere. Hárman aztán megindultak a várudvar felé. Ferkó elöl lépkedett, szerényen, de délcegen, a két familiáris követte.

– Hogy áll a lelkem kezében az a buzogány! – susogta elragadtatással Kőrösy uram.

Az ámbitus fordulóján hirtelen becsapódott előttük egy ajtó. Nem szobába nyílt, hanem kis fülkébe, honnan a palota kályháját fűtötték. Kőrösy uram szigorúan kinyitotta az ajtót, tudni akarta, nyár közepén kinek mi dolga a fűtőkamrában. A homályban egy riadt párocska lapult meg. A búzavirágszínű leányzó majd elsüllyedt szégyenében, a legény pedig igen ostobán forgatta düllelt, nagy szemét.

Badinyi felelős volt növendéke jó erkölcsiért, és azért szigorúan becsapta megint az ajtót, Ferkó azonban a búzavirágszínű hajadonban már felismerte édesanyjának nemes szolgálóleányát, Fejér Katót, a bögölyszemű ifjoncban pedig Harangozó Miskát, a második kornétást. De azért nem szólt egy szót sem, hanem komor méltósággal továbblépkedett.

Mikor fölértek a felső kastély zegzugos udvarára, a nagyasszony már kijött a templomból. Vele volt a szép kis Julianka, talpig rózsaszínben, a pártája is rózsás volt.

Az udvari frájok éppen tollas sisakot borítottak Ilona asszony gyöngygyel átfűzött kontyára. Mert a nagyasszony katonai díszben volt, páncélinget, vaskesztyűt, kardot viselt. Negyven felé járt már, de még mindig őt tartották Magyarország legszebb asszonyának. Hosszú, remek termete vállban feltűnően széles, derékban keskeny. Nemes, elragadóan merész metszésű profilja van; türkizsínű szeme pillantásával meg tudja bolondítani a férfiakat, de ha haragszik, akkor félelmetes a tekintete.

Minden héten egyszer magára vette a páncélját, hogy gyermekei és Radics várkapitány kíséretében körüljárja a várfalakat. Nem kérdésből tette, hanem okos számításból, hogy a várórségben a lelket tartsa és az ellenséggel tudassa rendületlen elszántságát.

Három év folyamán már három császári generális hagyta ott katonai hírét az alváros békalencsés árkában. Most hol Caraffa marsall, hol Caprara tábornok törte a várat. A császáriakat mérhetetlenül felbőszítette a hétről hétre ismétlődő kihívás. Valahányszor Zrínyi Ilona megjelent a vár fokán, valóságos golyózáport zúdítottak feléje. A tudat, hogy egy szép asszony ellen bömböltetik ütegeiket, arcukba kergette a szégyen pírját, és a szégyen a dühöngésig szította haragjukat.

Ebben a pillanatban is sűrűbben morogtak odalenn az ágyúk. Egy-egy füstlabda elbúgott Rákócziék feje fölött, olykor egy mélyebben járó teke megzökkentette lábuk alatt a falat.

Az asszony ajkán ott mosolygott a Zrínyiek, a kereszténység legvittezebb katonáinak harcias büszkesége. Gyermekei görcsösen fogták a kezét, és szakadatlanul édesanyjuk arcát nézték, mintha annak látásából merítenék a biztonság érzetét.

A várbeli hajdúk és pattantyúsok a süvegüket lengtették, és köszöntve suhogtatták kardjukat asszonyuk felé. Íme, köztük járt a bátorság és győzelem egy tündérszép nő képében! Ez némileg kipótolta száraz kenyérük mellől a hiányzó szalonnát. Szilaj kiáltás hullámszótt végig a bástyákon, és szökdelt föl a tornyokra:

– Vivát Rákóczi! Vivát a szabadság!

Ferkó megszokta, hogy ezt a két szót: „Rákóczi” és „Szabadság”, együtt kiáltás az emberek. Nem tudta pontosan, mi az a szabadság, de azt már megértette, hogy az ő fajtája életre-halálra el van annak kötelezve. Bizonyára úgy van, hogy a jó Isten az atyafiságára bízta a szabadságot, mint egy szelídített oroszánt, hogy gondozói legyenek. Zrínyi

nagyapát is a szabadságért nyakaszták le Bécsújhelyen... A rokon urak, ha összegyűltek mulatni vagy tanácskozni, mindig erről suttogtak vagy szónokoltak. Néha hirtelen nyeregbe ültek és elvágattak, és olyankor világos lett az éjszaka az égő falvak tüzétől. Ha éjjeli tüzet látott Ferkó, mindig a szabadságra gondolt...

De Bécsben, a távoli mesevárosban, egy komor nagyúr ül, irtóztató magányban. A császár! Ő nem szenved a szabadságot. Ferkó tudta, hogy miért nem: a bécsi urak nem mondják meg neki az igazat. El is határozta, hogy ha majd nagyember lesz, elmegy Bécsbe, és megmondja a császárnak az igazat.

Már a végén voltak körútjoknak, mikor éles asszonyi sikoltozás döfött a fülükbe. Mint rendesen, ezúttal is az udvarló leányok csapata járt a nyomukban. De most valamennyien egy helyen keringtek és visítózva hajoltak valami fölé, ami a földön feküdt.

– Mit műveltek ott? – kérdezte a nagyasszony.

Zavaros hangok:

– Jaj szegény! Jaj a feje! Megütötte a golyóbis!

Nagy vértócsában, rútul megtépett búzavirág szín szoknya terült el. Két karja, két lába volt, de a feje hiányzott. Egy virág, melyet formátlanra taposott a háború ércpatája.

– Vigyétek a kápolnába! – parancsolta a nagyasszony. És hozzátette:

– Katonai temetést kap. Odalenn az ostromlók észrevettek valamit, gúnyos káromlás és diadalmas üvöltés hangja szűrődött fel a hegyre. Ilona asszony a vállán keresztül lenézett a völgybe, és nyugodtan mondta:

– Még egyszer végig a falon!

És kezén fogta a két gyermekét... Megint az a Zrínyi-mosoly vonaglott az ajkán. Nem! az ő fajtája nem hátrál meg a halál előtt! A szerencsétlen leány most is ott feküdt még a pokróc alatt, melyet hirtelen ráterítettek. Magas árboz tövében feküdt; fenn, a kék égbe nyúló rúdon, szél csattogtatta a Rákócziak piros hadi zászlóját. Ferkó persze első pillanatban megismerte a búzavirág szín ruhát. Fejér Kató volt, aki fél órával ezelőtt a fűtőlyukban csókolózkodott.

Szegény Kató volt az első, aki Rákóczi Ferenc mellett vitézi halált szenvedett a szabadságért.